

Kodeks
novinara/novinarki
Crne Gore

Rad na izmjenama Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore, dizajn i štampu
podržali su Kancelarija OEBS-ove Predstavnice za slobodu
medija i Savjet Evrope

Kodeks novinara/novinarki Crne Gore

(Osnovna načela)

Novinar/novinarka je u službi javnog interesa.

Novinar/novinarka je dužan/dužna da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku.

Kredibilitet novinara/novinarki i novinarske profesije počiva na profesionalnom poštenju, integritetu i znanju.

Novinar/novinarka mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti.

U interesu je svakog novinara/novinarke, i njegova/njena je dužnost, da se pridržava ovog Kodeksa.

1. Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.

2. Za novinara/novinariku su činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu.

Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve.

Vijest i komentar obavezno moraju da budu jasno razdvojeni.

3. Obaveza je novinara/novinarke da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju.

To se posebno odnosi na informaciju koja može nekome naškoditi.

Ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.

4. Rasu, vjeru, nacionalnost, seksualnu orijentaciju, rodno opredjeljenje, porodični status, fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i političku pripadnost, novinar/novinarika će pomenuti samo ako je to neophodno za potpunu informaciju u interesu javnosti.

5. Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar/novinarika koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode.

Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.

6. Pravo i obaveza je novinara/novinarke da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu.

7. Novinar/novinarica je dužan/dužna da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi.

Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.

8. Novinar/novinarica je dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa.

9. Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar/novinarica mora da uvažava pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno.

Novinar/novinarica ne smije u svom izvještavanju prejudicirati ishod sudskog postupka.

10. Novinar/novinarica ne smije tražiti niti prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu/njenu nezavisnost i nepristrasnost, i nauditi uredničkoj slobodi.

11. Obaveza je novinara/novinarke da bude solidaran/solidarna sa kolegama/kolegicama u mjeri koja ga/je neće onemogućiti da valjano obavli profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog Kodeksa.

Kao što je spreman/spremna da svoj rad neprestano izlaže sudu javnosti, novinar/novinarica tako treba da bude voljan/voljna da se izloži sudu nepristrasnog tijela koje brine o zaštiti ugleda profesije.

Smjernice za tumačenje i primjenu osnovnih načela kodeksa

Smjernice za Načelo 1

Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.

1.1. Opšti standardi

Novinari/novinarke moraju da njeguju najviše profesionalne i etičke standarde.

Novinari/novinarke su obavezni da, u profesionalnom smislu, preduzmu sve kako bi bili sigurni da objavljuju isključivo tačne informacije, i da su njihovi komentari čestiti.

Novinari/novinarke nikada ne smiju da objave informaciju za koju znaju da je lažna ili zlonamjerna.

Novinari/novinarke nikada ne smiju da objave neosnovanu optužbu na račun drugih, koja ima za cilj da ugrozi reputaciju tih osoba.

Pravo je novinara/novinarke da odbije zadatak koji je u suprotnosti sa ovim etičkim Kodeksom.

1.2. Tačnost

- (a) Prije objavljivanja izvještaja, novinar/novinarica treba da bude siguran/na da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost.

Novinari/novinarke moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije.

- (b) Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari/novinarke ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem.

Novinari/novinarke moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave.

Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene izvan konteksta u kome su se desile.

1.3. Postupanje sa izvorima

- (a) Novinari/novinarke treba da koriste onoliko izvora koliko je potrebno da bi potvrdili činjenice i pružili tačnu informaciju.

Izvor treba da bude jasno identifikovan i da se, kada je to potrebno, navedu reference koje ga čine relevantnim za određenu priču.

U pripremi izvještaja, novinari/novinarke su obavezni da pravilno ocijene opredjeljenja i moguće interese svojih izvora. Ako izvor pripada nekoj interesnoj grupi ili joj je na bilo koji način blizak, to treba jasno navesti.

Korišćenje posrednih izvora je prihvatljivo ukoliko se koriste i dodatni izvori ili druge metode za potvrđivanje činjenica.

- (b) Novinar/novinarica može koristiti informacije dobijene putem društvenih medija, iz pojedinih web-blogova ili drugih online izvora.

U takvim slučajevima postoji posebna potreba za pojačanom provjerom činjenica, fotografija i drugih referenci. Ako pojačana provjera nije moguća, novinar/novinarica mora dati jasnu informaciju o izvorima koje je koristio/koristila.

- (c) Ako izvor daje informacije koje optužuju nekoga, a novinar/novinarica nije u mogućnosti da provjeri njihovu tačnost, onda se to mora jasno staviti do znanja.

1.4. Saopštenje za medije

Saopštenja za medije od predstavnika vlasti, političkih partija, javnih službi, udruženja, klubova i ostalih interesnih grupa, moraju biti jasno označena kao takva.

1.5. Skupovi u toku izborne kampanje

Prilikom izvještavanja o skupovima sa izbornih kampanja novinari/novinarke će izvještavati tačno i neće reflektovati sopstvene stavove na način koji ugrožava tačnost i pravičnost njihovih izvještaja.

Takav pristup afirmiše pravo građana na tačnu informaciju i podržava princip jednakih šansi za sve političke partije i druge učesnike u izbornom procesu.

Prethodno montirani materijal koji dostave političke partije, treba koristiti samo onda kada nema drugog načina da se obezbjedi izvještaj o njihovim konkretnim aktivnostima ili skupovima.

Korišćenje takvog materijala uvijek je potrebno adekvatno označiti.

Novinari/novinarke moraju poštovati proceduru predizborne čutnje propisanu zakonom, ne dovodeći u pitanje svoje pravo i obavezu da izvještavaju o svim pitanjima od javnog interesa.

Smjernice za Načelo 2

Za novinara/novinarku su činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemoguću njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu.

2.1. Komentar

Činjenice su neprikosnovene, komentari su slobodni.

Komentar ne smije da bude prezentovan tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.

2.2. Intervju

- (a) Intervju se smatra potpuno ispravnim sa novinarskog stanovišta ako je autorizovan od intervjuisane osobe ili njenog predstavnika, ili je očigledno da postoji saglasnost intervjuisanog za objavljivanje neautorizovanog intervjuja.

Ukoliko je rok kratak, korektno je objaviti neautorizovan intervju, ako je jasno i intervjuisanom i osobi koja intervjuiše da će njihov razgovor biti publikovan u pisanoj ili audiovizuelnoj formi.

Ako je sadržaj intervjuja prenesen u cjelosti ili djelimično, medij koji ga objavljuje obavezan je da navede izvor i autora intervjuja, odnosno dijela intervjuja.

Ako se parafrazira osnovni sadržaj nečijih usmeno izraženih misli, takođe je neophodno navesti izvor.

- (b) U slučaju kada intervjuu prethodi izvještaj, kao forma najavljanja, mora se voditi računa da najava ne odudara od sadržaja programskog konteksta koji se najavljuje.

I u ovom slučaju se mora voditi računa da se intervjuisana osoba zaštiti od neistine ili bilo čega drugog što bi moglo da ugrozi njeno dostojanstvo ili pravne interese.

2.3. Simboličke fotografije

- (a) Ako neka ilustracija, naročito fotografija, na prosječnog čitaoca može ostaviti utisak da se radi o autentičnom dokumentu uprkos činjenici da je u pitanju simbolička slika, to se mora pojasniti.

Fotomontaža ili druge intervencije na autentičnim dokumentima moraju biti jasno označene kao takve u prapratnom tekstu ili na drugi odgovarajući način.

- (b) Ako medij prilikom objavljivanja koristi rekonstruisane scene, takav postupak mora biti jasan publici i to mora biti nedvosmisleno označeno glasom ili prapratnim tekstom.
- (c) Arhivski materijali na televiziji moraju biti jasno označeni kao takvi, a tonski inserti koji se koriste iz arhive radija moraju biti glasom najavljeni kao takvi.

2.4. Embargo

Embargo predstavlja slobodan dogovor između onoga ko daje informaciju i medija.

Nametanje embarga, kojim je objavljivanje informacije odgođeno, opravdano je samo ako je to suštinski važno za objektivno i pažljivo izvještavanje u interesu javnosti.

Embargo treba poštovati samo onda kada postoji objektivno opravdanje za to, kao što je slučaj govora koji tek treba da budu održani, unaprijed datih izvještaja o poslovnoj i drugim vrstama aktivnosti ili informacija o budućim događajima (sastanci, odluke, svečane ceremonije itd.).

Mediji ne smiju koristiti embargo za sticanje prednosti u odnosu na konkurente.

2.5. Rezultati istraživanja javnog mnijenja

Kada objavljuju rezultate agencija za ispitivanje javnog mnijenja, mediji treba da navedu broj ispitanika, datum sprovođenja istraživanja, identitet naručioca istraživanja, kao i pitanja postavljena u anketi.

Ako niko nije naručio istraživanje, mediji treba da istaknu da je ono sprovedeno na inicijativu same agencije.

2.6. Dnevne ankete

U slučaju dnevnog, ad-hoc, anketiranja građana o kontroverznim društvenim pitanjima, neophodno je ispoljiti posebnu dozu opreza i minimizirati mogućnost manipulacija.

Prilikom objavljivanja ovakve ankete, treba jasno kazati da se ona ne može smatrati vjerodostojnim mjerilom mišljenja javnosti.

2.7. Pisma uredniku

(a) Pisma uredniku su, po formi i sadržaju, pogodna da pruže čitaocima/slušaoциma/gledaocima mogućnost da izraze vlastito mišljenje i tako učestvuju u procesu kreiranja javnog mnijenja.

(b) Dužnost je medija da pri objavljivanju tih pisama vode računa da njihov sadržaj ni na koji način ne bude u suprotnosti sa novinarskim Kodeksom.

Mediji nijesu obavezni da objave takva pisma.

(c) Ako postoji bilo kakva sumnja u pravi identitet pošiljaoca pisma, pismo ne treba objaviti.

Samo u izuzetnim slučajevima, na zahtjev autora/autorke pisma, njegovo/njeno ime se može izostaviti, uz napomenu: "Ime poznato redakciji".

Mediji ne smiju da objavljuju adresu autora/autorke pisma.

(d) Mediji mogu definisati sopstvena pravila u pogledu mogućnosti skraćivanja sadržaja pisma, kao i u pogledu drugih, dodatnih mjera vezano za odluku da se pismo objavi i da se zaštiti privatnost pošiljaoca. Ta pravila moraju biti jasna, objektivna i poznata čitaocima/čitateljicama, slušaocima/slušateljicama, gledaocima/gledateljicama.

2.8. Online komentari

Online mediji treba da definišu svoja interna pravila vezano za komentare trećih osoba.

Ova pravila treba da imaju za cilj izbjegavanje nezakonitog i neetičkog sadržaja, uz puno poštovanje slobode izražavanja.

Komentatori moraju biti upoznati sa ovim pravilima.

Komentare na portalima moderira administrator, po ustanovljenim pravilima.

Smjernice za Načelo 3

Obaveza je novinara/novinarke da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju.

To se posebno odnosi na informaciju koja može nekome naškoditi. Ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.

3.1. Ispravka i odgovor

- (a) Svi mediji moraju poštovati i osigurati primjenu prava na ispravku i prava na odgovor u skladu sa zakonom, uz pravovremeno objavljivanje ispravke i/ili izvinjenja, kako bi se izbjeglo pokretanje sudskog postupka.
- (b) U slučaju kada su neke osobe ili organizacije uvjerene da izvještaj medija sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike na njihov račun, one mogu, od medija koji je objavio takav izvještaj, da zahtijevaju mogućnost odgovora i ispravke netačnih navoda.

Medij treba da uvaži to pravo, ukoliko je izvještaj sadržavao netačne informacije ili neutemeljene kritike.

Ispravka ili odgovor ne smije da bude duži od teksta/priloga na koji se odnose.

3.2. Dokumentacija

U svim slučajevima navedenim u smjernicama 3.1., mediji su obavezni ispraviti sve netačnosti i u svojim arhivama, dokumentacijama i bazama podataka.

Smjernice za Načelo 4

Rasu, vjeru, nacionalnost, seksualnu orijentaciju, rodno opredjeljenje, porodični status, fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i političku pripadnost, novinar/novinarica će pomenuti samo ako je to neophodno za potpunu informaciju u interesu javnosti.

4.1. Govor mržnje

- (a) Mediji ne smiju da objavljuju materijal namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, vjeroispovijesti, pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, fizičkih i mentalnih stanja ili bolesti, kao i političke pripadnosti.

Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da bi objavljivanje nekog materijala izazvalo prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju.

- (b) Novinar/novinarica mora izbjegavati objavljivanje detalja i pogrdne kvalifikacije o rasi, boji kože, etničkom porijeklu, nacionalnosti, vjeroispovijesti, polu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, fizičkom i mentalnom stanju ili bolesti, porodičnom statusu, kao i političkoj pripadnosti, osim ako to nije u javnom interesu.
- (c) Novinar/novinarica posebno mora voditi računa da ničim ne doprinese širenju mržnje kada izvještava o događajima i pojavama koji u sebi sadrže elemente mržnje.

Obaveza je novinara/novinarke da poštuje druge države i nacije.

4.2. Izvještavanje o kriminalu

Kada se izvještava o kriminalu, nije dozvoljeno da se pominje nacionalna, vjerska, etnička ili druga manjinska pripadnost osumnjičenog i žrtve, osim ako ta informacija može biti važna da javnost shvati događaj.

Novinari/novinarke naročito moraju da imaju na umu da pominjanje nacionalne, vjerske, etničke i druge manjinske pripadnosti osumnjičenog i žrtve može izazvati ili produbiti predrasude prema manjinskim grupama.

Pojam “terorizam” ne treba koristiti sa nacionalnim, etničkim ili vjerskim predznacima.

4.3. Uvreda i kleveta

Mediji moraju da djeluju u dobroj vjeri, čak i kada upućuju jaku kritiku.

Iako novinarska sloboda obuhvata i moguće pribjegavanje određenom stepenu pretjerivanja, provokacije ili vrijeđanja, nije prihvatljivo klevetanje, niti izrazi koji nisu opravdani za potrebe izvještavanja o pitanjima u interesu javnosti.

Pod uvredljivim govorom podrazumijeva se bezrazložan lični napad na osobu i on ne može biti zaštićen pravom na slobodu izražavanja.

Smjernice za Načelo 5

Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar/novinarka koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode.

Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.

5.1. Istraživanje

- (a) Novinarsko istraživanje je nezamjenjiv instrument profesionalne obaveze da se poslu pristupa sa dužnom pažnjom i marljivošću.
- (b) U normalnim okolnostima novinari bi trebalo da koriste otvorene metode prikupljanja informacija, što podrazumijeva njihovu jasnu profesionalnu identifikaciju.

Nije u skladu sa profesijom novinara i ulogom medija da se novinari tokom istraživanja lažno predstavljaju i daju pogrešne informacije o svom radu.

- (c) Upotreba skrivenih kamera ili drugih elektronskih sredstava za prikriveno istraživanje uvijek mora biti u skladu sa zakonom, i njen isključivi cilj treba da bude izvještavanje o pitanjima od javnog interesa.

Ako je neophodno, takvi snimci se koriste ne dovodeći time u pitanje pravo na privatnost.

- (d) Tajnom pribavljanju informacija može se pribjeći samo onda kada one ne mogu da se dobiti korišćenjem otvorenih metoda, a od izuzetnog su značaja za javnost.

Te metode se mogu koristiti u slučajevima otkrivanja kriminalnih radnji, zloupotrebe položaja ili u slučajevima otkrivanja nečega što može da ugrozi zdravlje i bezbjednost građana ili životnu sredinu.

5.2. Istraživanje u posebnim okolnostima

Novinarsko istraživanje treba da bude sprovedeno sa dužnim saosjećanjem i diskrecijom u slučajevima tragedija, gdje postoji lična žalost ili šok, i kada su u pitanju ljudi sa fizičkim ili mentalnim stanjem ili bolešću, kao i djeca i maloljetnici.

Ograničena moć rasuđivanja ili posebna situacija u kojoj se nalaze takvi ljudi, ne smije se zloupotrebjavati radi dobijanja informacija.

5.3. Ekskluzivne informacije

Uobičajena je novinarska praksa da se objavljuju ekskluzivne informacije i priče.

Do njih se dolazi jedino procesom prikupljanja podataka, a ne traženjem monopola na informacije koje se dobijaju od javnih ličnosti.

5.4. Plaćanje informacija

Novinari/novinarke ne smiju plaćati ljudima kako bi došli do informacija, osim u slučajevima kada je vrijednost informacije od izuzetnog značaja za javnost.

Smjernice za Načelo 6

Pravo i obaveza je novinara/novinarke da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu.

6.1. Povjerljivost

- (a) U slučaju kada je neka osoba pristala da pruži informacije samo pod uslovom da se njen identitet ne otkrije i novinar/novinarke se saglasi sa tim uslovom, to mora obavezno da

se poštuje. Novinar/novinarica treba da odbije da otkrije identitet izvora informacija, u slučaju da se na njega/nju vrši bilo kakav pritisak da to učini.

Novinar/novinarica treba da upozori osobu koja je izvor informacija, da će njen identitet morati da bude otkriven pred sudom ako je ta informacija neophodna za osujećivanje teškog krivičnog djela.

- (b) Elektronski mediji će, odgovarajućim tehničkim postupcima (distorzija glasa i zamagljivanje lica), obezbijediti tajnost identiteta osobe koja daje izjavu pod uslovom anonimnosti.
- (c) Dokumenti označeni kao “tajni” mogu se objaviti ako se, poslije pažljivog razmatranja, utvrdi da pravo javnosti da zna ima prevagu nad razlozima kojima se opravdava tajnost.

6.2. Djelatnost tajnih službi

Aktivnosti novinara i izdavača u tajnim službama nespojivi su i neprihvatljivi sa ulogom medija u društvu i njihovim kredibilitetom.

Smjernice za Načelo 7

Novinar/novinarica je dužan/dužna da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi.

Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.

7.1. Pravo na privatnost

- (a) Novinar/novinarica ne smije da zadire u privatni život neke osobe i izvještava o njoj bez njene dozvole.

Odavanje određenih elemenata privatnog života neke osobe je dozvoljeno u mjeri u kojoj je to neophodno da bi se na adekvatan i precizan način izvjestilo o pitanjima od javnog interesa.

Svi ljudi imaju pravo na dostojanstvo koje novinar/novinarica ne smije proizvoljno narušavati, u ime prava javnosti da zna. Ovo se posebno mora imati u vidu kada su u pitanju osobe koje su, mimo svoje volje, postale učesnici informativno vrijednih događaja (kataklizme, nesreće, razne vrste sukoba...).

- (b) Izvještavanje o privatnom životu neke osobe može biti opravdano samo u slučajevima od posebnog javnog interesa. Takvi slučajevi su radnje koje ugrožavaju zdravlje ili bezbjednost građana i društva (kriminalne i terorističke radnje, korupcija, itd.).

Kada izvještava o aspektima privatnosti koji su od posebnog interesa za javnost, novinar/novinarica ne smije preći granicu etičnosti povodeći se za senzacionalizmom, neprimjerenom radoznalošću, voajerizmom ili željom da se neko izvrgne poruzi ili da se unizi nečije dostojanstvo.

Opravdano je izvještavanje o privatnom životu neke osobe ako se time sprječava da javnost bude zavedena njenom izjavom ili postupkom, kao, recimo, u slučaju kada nešto radi u privatnom životu, a javno to osuđuje.

Novinar/novinarica može da objavi zapis nečijeg lika i glasa bez traženja i dobijanja dozvole ako se to tiče osobe, pojave ili događaja od interesa za javnost, naročito ako se odnosi na nosioca javne funkcije.

- (c) Kada je narušavanje privatnosti opravdano ili neizbježno, izvještavanje treba ograničiti na one detalje koji su od suštinske vrijednosti za javnost, čime se minimalizuje eventualna šteta koja može biti pričinjena nečijem dostojanstvu i ugledu.

Novinar/novinarica može da koristi snimke sigurnosnih kamera ili druge autentične video i audio zapise koji se tiču aspekata nečijeg privatnog života, a koji su u javnom interesu. Ovo vrijedi pod uslovom da je to jedini način da se javnost uvjeri u tačnost onoga o čemu se izvještava, a posebno ako onaj na koga se izvještavanje odnosi osporava navode medija.

- (d) Žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena. Otkrivanje identiteta žrtve nije uvijek neophodno da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin.

Izuzeci se mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti. Posebne okolnosti mogu biti ako se žele preduprijeti glasine i spekulacije o identitetu žrtava nesreća.

Prije objavljivanja imena žrtve/žrtava nasilja ili nesreće, novinar/novinarka mora da provjeri da li je o tome obaviještena njena/njihova najuža porodica. Prije objavljivanja fotografija i snimaka sa mjesta nesreća ili nasilja, novinar/novinarka treba dobro da procijeni da li postoji javni interes za otkrivanjem identiteta žrtava ili prikazivanjem šokantnih prizora (leševi, lokve krvi, rane, lomovi i sl.).

Prikazivanje šokantnih prizora može biti opravdano jedino sa namjerom da se skrene pažnja na posljedice nekog društveno krajnje neprihvatljivog ponašanja.

- (e) Kada su u pitanju članovi porodice i druge ličnosti, koji su indirektno pogođeni nesrećom ili koji nemaju ništa sa zločinom ili nesrećom, mora se biti krajnje obazriv pri objavljivanju njihovih imena, fotografija i snimaka.
- (f) Lični podaci osobe, poput privatne adrese, broja telefona, jedinstvenog matičnog broja i brojeva ličnih isprava, su posebno zaštićeni i ne smiju se objavljivati.
- (g) Fizičko i mentalno stanje ili bolest, kao i povrede, pripadaju sferi privatnosti.

Iz obzira prema takvim osobama i članovima njihovih porodica, mediji ne treba da objavljuju njihova imena, fotografije i snimke, osim ako to nije direktno povezano sa izvještajem.

- (h) Kod izvještaja o samoubistvima od novinara/novinarke se zahtijeva krajnja pažljivost i odmjeranost.

U takvim situacijama ne treba objavljivati imena i detaljan opis okolnosti u kojima se samoubistvo desilo.

Izuzeci su opravdani samo ako je to od izuzetnog interesa za javnost.

- (i) Izvještaji o osobama koje umiru, fizički ili mentalno pate, mogu se objaviti samo ako tretiraju pitanja od javnog interesa. Ovakvi izvještaji ne smiju biti obrađivani senzacionalistički.

- (j) Prilikom izvještavanja o nesrećama i prirodnim katastrofama, treba poštovati patnje žrtava i osjećanja članova njihovih porodica.

Žrtve nesreće i članovi njihovih porodica ne smiju se dovesti u situaciju da po drugi put pate zbog prikazivanja detalja nesreće u medijima.

- (k) Sve smjernice koje se tiču prava na privatnost važe, gdje god je to moguće, i kada se radi o pokojnicima.

7.2. Medicinska istraživanja i terapija

- (a) Izvještaji o navodnim uspjesima ili neuspjesima medicinskih ili farmaceutskih istraživanja u borbi protiv ozbiljnih bolesti, zahtijevaju obazrivost i povećan stepen odgovornosti.

Tekst ili prezentacija ne treba da obuhvataju ništa što bi moglo da podstakne neosnovane nade bolesnima i članovima njihovih porodica, u mogućnost izlječenja u dogledno vrijeme, ako to nije u skladu sa stvarnim stanjem medicinskih istraživanja.

Nasuprot tome, kritički intonirani ili jednostrani izvještaji ne smiju da dovedu ozbiljno bolesne osobe u situaciju koja povećava njihovu nesigurnost i dodatno podstiče sumnju u moguću uspjeh terapijskih mjera.

- (b) Kada izvještava o aktivnostima samozvanih iscjelitelja i nadržiljekara, novinar/novinarka mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti.
- (c) Izvještavajući o širenju zaraznih i drugih bolesti, novinar/novinarka mora imati u vidu činjenicu da pravo na proglašavanje epidemije isključivo ima za to nadležan državni organ.

Smjernice za Načelo 8

Novinar/novinarka je dužan/dužna da štiti integritet maloljetnih osoba, kao i pripadnika marginalizovanih i ranjivih grupa.

8.1. Interesi djece

(a) Mediji su obavezni da postupaju u skladu sa načelima Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih nacija, i da sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece. U skladu sa tim, ni jedno dijete ne smije biti izloženo medijskom miješanju u njegov privatni i porodični život, dom ili ličnu prepisku, kao ni napadima na njegovu čast i ugled.

(b) Mediji su obavezni da iskažu poseban obzir kada izvještavaju o maloljetnicima, posebno ako su maloljetnici žrtve bilo koje vrste porodičnog, vršnjačkog ili drugog nasilja.

Nedopustivo je objavljivanje fotografija i snimaka djece žrtava nasilja, kao i otkrivanje njihovog identiteta.

(c) Mediji su obavezni da iskažu poseban obzir kada izvještavaju o maloljetnicima za koje se sumnja da su umiješani u protivzakonite radnje, poštujući načelo prezumpcije nevinosti i izbjegavajući senzacionalizam.

Nedopustivo je objavljivanje fotografija i snimaka maloljetnika osumnjičenih za kriminal, kao i otkrivanje njihovog identiteta.

(d) Nedopustiva je svaka medijska zloupotreba djece kojom se izlažu poniženju zbog nekog oblika patnje, kao što su siromaštvo ili neprihvatljivo ponašanje i činjenje odraslih.

(e) Za objavljivanje informacija kojima je izvor maloljetnik, novinar/novinarka treba da ima dozvolu roditelja/staratelja tog maloljetnika.

(f) Nedopustivo je objavljivanje fotografija i snimaka djece i maloljetnika bez dozvole roditelja/staratelja.

Smjernice za Načelo 9

Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar/novinarka mora da uvažava pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno.

Novinar/novinarka ne smije u svom izvještavanju prejudicirati ishod sudskog postupka.

9.1. Izvještavanje o kriminalu, istrazi i sudskim postupcima

- (a) Izvještaji o istrazi i sudskim slučajevima služe da na pažljiv način obavijeste javnost o kriminalu, krivičnom gonjenju i sudskoj presudi.

Pretpostavlja se da je osoba nevinna sve dok sud ne dokaže suprotno, čak i ako je on/ona priznala krivicu. Ovo vrijedi čak i u slučajevima kada je krivica očigledna za javnost.

- (b) Portretisanje ličnosti kojim se prejudicira njen karakter, kao i optužbe na njen račun narušavaju ustavni princip zaštite ljudskog dostojanstva, i to pravilo takođe važi za one koji mogu biti proglašeni kriminalcima.

Cilj izvještavanja iz sudnice ne smije biti da se okrivljeni kazni sa društvenog aspekta, tako što će mediji biti korišćeni kao sredstvo javnog posramljivanja osobe.

- (c) Kada medij počne da izvještava o određenom krivičnom slučaju, treba da u kontinuitetu izvještava o njemu.

Kada medij izvještava o optuženom čije je ime naveo ili je ono poznato širem krugu javnosti, treba da informiše i o eventualnoj oslobađajućoj presudi ili ublažavanju optužnice. Ovo se tiče i slučajeva odustajanja od istrage.

- (d) Kritika i komentar u vezi određenog slučaja moraju se jasno razlikovati od izvještavanja o sudskoj proceduri.
- (e) Mediji ne smiju da otkrivaju identitet žrtava seksualnog nasilja ili da objavljuju materijal koji bi mogao da doprinese otkrivanju njihovog identiteta. Drugačije se može postupati

samo ako su žrtve saglasne da im se otkrije identitet ili ako zakon ovlašćuje medije da to učine.

- (f) Mediji treba da izbjegavaju objavljivanje identiteta rođaka ili prijatelja optuženih ili osuđenih za kriminal.

Drugačije se može postupati samo ako je to neophodno za cjelovito, pravično i tačno izvještavanje o kriminalu ili zakonskom postupku o kojem se izvještava.

- (g) Kada se izvještava o istrazi i krivičnom sudskom postupku protiv maloljetnika i njihovom pojavljivanju na sudu, mediji moraju biti posebno obazrivi, imajući u vidu budućnost takvih osoba.

Ovo se takođe odnosi i na djecu i maloljetnike koji su žrtve zločina.

9.2. Izvještavanje o nasilju

Izvještavajući o stvarnom ili prijetjećem nasilju, mediji treba da pažljivo odvagaju interes javnosti za informacijom i interes žrtava i drugih osoba koje su uključene.

U takvim slučajevima treba se posebno truditi da izvještavanje bude nepristrasno, i ne smije se dozvoliti da medij postane instrument počinilaca krivičnih djela.

Mediji ne treba da samoinicijativno pokušavaju da posreduju između policije i kriminalaca.

Ne smiju se intervjuisati izvršioци nasilnih radnji, ukoliko to nije apsolutno neophodno u interesu javnosti.

9.3. Koordinacija sa vlastima, ograničavanje izvještavanja

U principu, mediji ne prihvataju ograničavanje izvještavanja.

Koordinacija između medija i policije moguća je samo u slučajevima kada novinari svojim činjenjem ili nečinjenjem mogu pomoći da se zaštiti ili spasi život i zdravlje žrtve i drugih uključenih osoba.

Mediji će, po zahtjevu policije, uvesti djelimično ili potpuno ograničavanje izvještavanja na određeno vrijeme, u cilju rješavanja kriminalnih radnji, ako je zahtjev uvjerljivo opravdan.

Smjernice za Načelo 10

Novinar/novinarka ne smije tražiti niti prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu/njenu nezavisnost i nepristrasnost, i nauditi uredničkoj slobodi.

10.1. Pozivi i pokloni

Slobodu odlučivanja i nezavisnog procjenjivanja medija i njihovih uredništava ugrožava prihvatanje poziva i poklona koji premašuju uobičajeni nivo društvenih kontakata i koji su neophodni za njihov profesionalni rad.

Treba izbjegavati čak i stvaranje utiska da, zbog prihvatanja poziva i poklona, može da bude ugrožen kredibilitet novinara/novinarka i urednička sloboda medija.

Novinar/novinarka, stoga, ne treba da prihvataju nikakva plaćanja, nadoknadu troškova, popuste, donacije, besplatne odmore, poslovna putovanja, poklone ili bilo koje druge beneficije koje bi mogle da nanesu štetu njihovom profesionalnom kredibilitetu, kao i reputaciji medija za koji rade.

Novinar/novinarka neće prihvatiti nikakvu beneficiju bez prethodne saglasnosti glavnog urednika ili direktora medija u kojem radi.

10.2. Pritisak ili uticaj

Novinar/novinarka ne smije prikriti ili iskriviti informacije koje javnost ima pravo da zna, usljed pritiska ili uticaja njihovih oglašivača ili drugih lica koja imaju poslovni, politički ili zastupnički interes u datoj medijskoj kući.

10.3. Razdvajanje funkcija

Sukob interesa nanosi štetu poziciji medija.
Novinari/novinarke uvijek treba da to imaju na umu.

Ako novinar/novinarica ili izdavač obavljaju i neku drugu funkciju uz novinarski posao, na primjer u vladi, organima javne uprave ili preduzeću, oni moraju strogo voditi računa da razdvoje te funkcije. Isti princip važi i ako je u pitanju obrnut slučaj.

10.4. Razlika između informativnog sadržaja i reklama

Reklame, novinske strane ili programi koje plaćaju sponzori, moraju se jasno razlikovati od informativnog sadržaja.

Takvi sadržaji moraju biti kreirani i predstavljeni na način da ih čitalac/slušalac/gledalac prepozna kao takve.

Novinar/novinarica ne smije da se bavi reklamno-propagandnim poslovima.

10.5. Materijal namijenjen za odnose sa javnošću

Kredibilitet medija, kao izvora informacija, iziskuje posebnu pažnju kada se radi o materijalu namijenjenom za odnose sa javnošću i o reklamnim sadržajima.

Tekstovi, fotografije, snimci i radio prilozi ili programi koji se odnose na preduzeća, njihove proizvode, usluge ili događaje u vezi sa njima, ne smiju da prekorače granicu prikrivene reklame. Rizik da se to učini naročito je veliki ako priča prevazilazi opravdani interes javnosti ili interesovanje publike za tu informaciju.

Ovo se takode odnosi na reklamne tekstove, fotografije, snimke, radio priloge i ilustracije koji nijesu prošli uređivačku obradu.

10.6. Sukob interesa

Ekonomski interesi vlasnika medija, urednika i novinara/novinarke u određenim preduzećima ili politički interesi u određenim političkim partijama, ne smiju dovesti do dezinformisanja ili neobjavlivanja informacija od javnog interesa.

10.7. Transparentnost medijskih interesa

Sve medijske kuće moraju osigurati transparentnost svojih vlasničkih struktura i ekonomskih interesa.

Smjernice za Načelo 11

Obaveza je novinara/novinarke da bude solidaran/solidarna sa kolegama/kolegicama u mjeri koja ga/je neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog Kodeksa.

11.1. Solidarnost

Novinari/novinarke treba da budu solidarni i štite međusobno svoja prava, bez obzira na razlike u političkim ili drugim uvjerenjima.

11.2. Originalnost

Novinar/novinarke ne smije koristiti tuđi tekst, ideje i slike bez odgovarajućeg navođenja autora i izvora.

Ove smjernice se mogu dorađivati u skladu sa etičkim dilemama koje bude donosila praksa.

Vlasnici i glavni urednici medija dužni su da sa sadržajem Kodeksa upoznaju urednike i novinare svojih medija.

